ZACHODNIA AGENCJA PRASOWA

DZIENNIKARSKA SPÓŁDZIELNIA PRACY

Poznań, ul. Chełmońskiego 1 — Warszawa, ul. Rozbrat 44 a. Tel. 83 027

Nr. 74/Mp.

PRZEMYSŁ WYDAWNICZY

W trzecim kwartale 1947 r. wydrukowano w Polsce 1.191 książek i broszur.

Liczba **1.191** wydawnictw dopiero w zestawieniu z cyfrą **600** książek, drukowanych w analogicznym okresie roku **1946,** nabiera swej pełnej wymowy. Zdwojona w stosunku do poprzedzającego okresu, obrazuje ona ogrom wysiłku już dokonanego w ciągu jednego tylko roku w dziedzinie kulturalnej przez naród, zmuszony wskutek zniszczenia przede wszystkim troszczyć się o swój chleb powszedni, i zarazem ukazuje tendencję stałego niesłabnącego nasilenia ruchu wydawniczego.

Zniszczenia spowodowane wojną

Dotychczasowe osiągnięcia Polski w dziedzinie wydawnictw ocenić można dopiero na tle zniszczeń, spowodowanych w okresie wojny przez okupanta.

Zniszczono lub wywieziono nie tylko drukarnie i urządzenia z najważniejszych centr wydawniczych, z Warszawy, Krakowa i Poznania, zniszczeniu uległy przede wszystkim w Polsce Zachodniej, na t. zw. terenach „inkorporowanych" do Rzeszy, księgozbiory polskie, i dziś na tych terenach polska książka przedwojenna jest wielką rzadkością.

Zniszczenia, które należało naprawić przed przystąpieniem do wydawania nowych dzieł, obrazują następujące tablice:*)

74/Mp.

Tabl. I.

Zniszczenia w przemyśle poligraficznym wg ilości zakładów stan z lipca 1945 r.*)

	Zakłady				
			o zniszczonych		
	ogółem	w tym zniszczone	budynkach przemysłowych	gospodarce energetycznej	urządzeniach technicznych
Przemysł poligraficzny	504	276	158	98	254

Tabl. II.

Zniszczenia w przemyśle poligraficznym wg % zniszczenia stan z lipca 1945 r.*)

Wyszczególnienie	Zakłady ogółem	Procent zniszczenia					
		do 10	11—25	26—50	51—75	76 i więcej	niewiadomy
Zakłady o zniszczonych:							
budynkach przemysłowych	158	19	37	28	7	26	41
gospodarce energetycznej	98	8	4	15	5	27	39
urządzeniach technicznych	254	19	37	93	19	39	47

Tabl. III.

Zakłady poligraficzne czynne i nieczynne stan z lipca 1945 r.

Liczba zakładów

Ogółem	nieczynnych	dla których brak danych	czynnych
504	70	17	417
w tym Ziemie Odzyskane			
136	35	8	93

Do tabl. II i III.:

*) Wszystkie zakłady przemysłowe zarówno czynne jak i nieczynne oraz zakłady rzemieślnicze, zatrudniające 5 i więcej pracowników. Brak danych dla następujących powiatów na Ziemiach Odzyskanych: Bartoszyce, Iławka, Słupsk, miasto Szczecin, Zielona Góra, Lubań, Wałbrzych, miasto Wrocław i Żagań.

*) Źródło: Tablice I—VII. Rocznik Statystyczny 1947.

PIERWSZY ETAP ODBUDOWY

Tabl. IV.

Zakłady przemysłu poligraficznego zatrudniające 5 i więcej pracowników według charakteru prawnego

Stan w dniu 31 8. 1946 r.

Wyszczególnienie	Liczba zakładów						
	ogółem	państwowych	pod zarządem państwowym	samorządowych	spółdzielczych	prywatnych	o niewiadomym charakterze prawnym
a) zakłady zatrudniające 5 i więcej pracowników	569	161	138	14	20	215	21
b) w tym zakłady zatrudniające 20 i więcej pracowników	305	126	100	4	1	60	14

PRZEMYSŁ POLIGRAFICZNY

Tabl. V.

Zakłady przemysłowe i rzemieślnicze według charakteru prawnego w 1946 r.

Gałęzie i grupy przemysłu	Ogółem	Państwowe i pod zarządem państw.	Samorządowe i pod zarządem samorząd.	Spółdzielcze	Prywatne i inne formy prawne*)
Introligatornie (oprawa książek i inne)	338	10	—	1	327
Przemysł poligraficzny	2674	350	19	52	2253
Drukarnie	638	330	18	36	254
Zakłady cynkograficzne i litograficzne	40	4	—	4	32

*) Do zakładów prywatnych zaliczono firmy jednoosobowe, spółki jawne (firmowe), spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i t. p. Do innej formy prawnej zaliczono zakłady należące do partii politycznych, organizacji społecznych, instytucji kościelnych, naukowych itp. oraz zakłady o niewiadomej formie prawnej.

Tabl. VI.

Zakłady przemysłu poligraficznego zatrudniające 5 i więcej pracowników według województw w 1946 r.

stan w dniu 31. 8.

Województwa	Liczba zakładów zatrudniających 5 i więcej pracowników	W tym liczba zakładów zatrudniających 20 i więcej pracowników
Polska ogółem	**569**	**305**
M. st. Warszawa	79	45
Warszawskie	22	19
M. Łódź	22	8
Łódzkie	22	10
Kieleckie	31	7
Lubelskie	21	5
Białostockie	2	1
Olsztyńskie	3	2
Gdańskie	25	21
Pomorskie	30	12
Szczecińskie	22	19
Poznańskie	66	33
Wrocławskie	81	67
Śląskie	80	32
Krakowskie	46	18
Rzeszowskie	17	6

Tabl. VII.

Przemysł poligraficzny 1937—1946

Ogółem zakłady zatrudniające 5 i więcej pracowników		W tym zakłady zatrudniające 20 i więcej pracowników	
1937 r.	31. VIII. 1946 r.	31. XII. 1937. r.	31. VIII. 1946 r.
677	619	221	317

Jak wynika z powyższych danych, zakłady czynne są to w wielkiej mierze zakłady małe i średnie.

Dalszy rozwój przemysłu wydawniczego w Polsce będzie się opierał o stałe polepszenie warunków technicznych, przy czym szczególnie wielkie spółdzielnie wydawnicze sprowadzają konieczne maszyny z zagranicy. Akcja ta obecnie trwa.

Dotychczasowa produkcja:

Bliższa analiza porównawcza produkcji trzech kwartałów 1947 i jednocześnie r. 1946, uwidoczniona na poniższej tabelce:

Tabl. VIII.

Książki i broszury wydane w trzech kwartałach 1947 i 46 r.*)

Dział	Ilość tytułów danego działu w procentach ilości tytułów całej produkcji wydawniczej w okresie:			
	r. 1946	I. kw. 1947	II. kw. 1947	III. kw. 1947
Książki treści ogólnej	5,2%	4,1%	1,1%	0,7%
Filozofia	1,3%	1,6%	2,0%	1,5%
Religia teologia	7,2%	8,7%	9,4%	12,1%
Nauki społ. Prawne i Publicystyka	21,7%	12,6%	13,2%	10,5%
Językoznawstwo	0,8%	1,3%	1,1%	0,7%
Nauki ścisłe	2,5%	3,5%	2,6%	3,2%
Nauki stosowane	14,0%	25,5%	26,8%	28,3%
Sztuki piękne, gry, sporty	5,0%	6,0%	9,1%	6,0%
Literatura piękna	18,3%	13,0%	13,0%	13,6%
Książki dla dzieci, młodzieży	10,0%	11,1%	7,0%	7,5%
Historia, geografia	10.0%	7,3%	8,9%	9,8%
Podręczniki szkolne	4,0%	5,3%	5,8%	6,1%

Analiza ta wykazuje nieprzerwany wzrost procentowy dzieł religijnych w produkcji ogólnej. Nie jest to zjawiskiem konjunkturalnym, wywołanym przeżyciami wojny lub cięższymi warunkami bytowania wśród ruin i spustoszenia. Ostatnio, w III kwartale 1947 r. udział dzieł religijnych w ogólnej produkcji wyniósł 12,1%, dorównując przedwojennemu procentowi (około 10%).

Drugim charakterystycznym zjawiskiem, uwidocznionym przez tabelkę jest jeszcze większy wzrost wydawnictw z dziedziny nauk stosowanych, grupujący dzieła z zakresu: medycyny, techniki, przemysłu, rzemiosła itp. Znajduje się wśród nich tak podręczniki uniwersyteckie, jak i różne popularn wydawnictwa techniczne i rolnicze.

Wzrost liczby tych wydawnictw łączy się konsekwentnie ze zmniejszeniem dzieł ujętych w grupie trzeciej, obejmującej publicystykę. Okres początkowy powojenny (t. j. lata 1945/46 będące okresem „parcia i wrzenia" wywołanego podstawowymi zmianami społecznymi) przechodzi stopniowo do stabilizacji, wyrażającej się w pracy i wzmożonej rozbudowie gospodarki, co znajduje odpowiednik w zapotrzebowaniu na książki z tej dziedziny.

---

*) Adam Bromberg: O obniżkę ceny książki. Tygodnik literacki „Kuźnica", N. 47, 1947 r.

Tabl. IX.

Udział procentowy wydawnictw trzech sektorów produkcji wydawniczej I, II i III kwartały 1947 r.

Wydawca	I kw. 1947	II kw. 1947	III kw. 1947
A. Instytucje państwowe	23,6%	27,6%	21,5%
B. Spółdzielnie wydawnicze	25,7%	19,5%	21,0%
C. Czynnik prywatny:			
1. Firmy handlowe	33,9%	36,2%	38,0%
2. Jednostki prawne, t. j. organizacje, związki, stowarzyszenia laickie	10,9%	8,5%	9,3%
3. Organizacje i stowarzyszenia religijne	5,9%	8,2%	10,2%
Ogółem:	100 %	100 %	100 %

Każdy z wyszczególnionych tu sektorów ma swój, dotychczasową praktyką uświęcony zakres działania. Wydawcy prywatni, którzy wydają między innymi też 30% książek i broszur religijnych, zajęli się głównie wydawnictwami muzycznymi i dziełami literatury.

Państwowe instytucje podjęły się zaopatrywania w książki z dziedziny polityki, ekonomii, zagadnień społecznych z działu popularyzacji wiedzy, przemysłu techniki, transportu i gospodarstwa wiejskiego. 60% wszystkich wydawnictw z tych dziedzin przypada na sektor państwowy.

Wreszcie na odcinku spółdzielczym zanotować należy ożywioną działalność trzech wielkich przedsiębiorstw wydawniczych: „Książki", „Czytelnika" i „Wiedzy", oraz kilku mniejszych spółdzielni wydawniczych. W zakresie tego sektora leżą wydawnictwa z dziedziny handlu, wiedzy spółdzielczej, pomocy szkolnych, nauk społecznych, historii i geografii.

DROGI ROZWOJU I POTRZEBY

Ruch demokratyczny znajduje swój wyraz w kierunku stworzenia:

a) wydawnictw popularyzujących,

b) finansowo uprzystępnionych wydawnictw dla szerokich mas, oraz

c) założenia sieci dostępnych bibliotek.

Wydawnictwa popularne, leżące dziś w sferze zainteresowań czynników wydawniczych państwowych i spółdzielczych osiągają z każdym kwartałem lepsze rezultaty pod wzglę-

dem ilości i różnorodności omawianych zagadnień i dziedzin. Ich przystępna cena zapewnia im zbyt, a przeto i osiągnięcie zamierzonego celu popularyzacji wiedzy.

Najbardziej bolesną jest sprawa rekonstrukcji dawnej sieci bibliotek szkolnych, samorządowych (gminnych, miejskich, powiatowych) i oświatowych społecznych oraz, o ile możności dalszego zagęszczenia — już istniejących. Polska miała przed wojną pokaźną ilość 24.934 bibliotek szkół powszechnych z 4.869 tysiącami tomów, 743 biblioteki szkół średnich z 2.189 tys. tomów, 429 bibliotek dla szkół zawodowych z 500 tys. tomów oraz 20 bibliotek uniwersyteckich z 2.941 tys. tomów.

Wiele z tych bibliotek spalono lub wywieziono, tak, że w chwili obecnej tysiące szkół i świetlic obywa się bez nich. Dziś Polska posiada 500 bibliotek gminnych wiejskich, 200 — miejskich i około 300 bibliotek powiatowych. Stan normalny zostanie osiągnięty, gdy liczba tego rodzaju bibliotek wzrośnie do 3.000. Olbrzymie straty poniosły również biblioteki oświatowe społeczne, których liczba niegdyś sięgała 280 z 4.817 tysiącami tomów.

Świadomość ogromu strat poniesionych w dziedzinie kulturalnej wogóle, a w szczególności w dziale przemysłu wydawniczego i książki, jest w Polsce tak wielka, że instynkt narodu wyczuwa konieczność natychmiastowego przeciwdziałania złu. Ale wysiłki ograniczone tylko do samego społeczeństwa, mającego przed sobą wielkie zadania odbudowy byłyby niedostateczne i zbyt długo trwałe. Dochodzi tu pomoc rządu: z funduszów przeznaczonych na rozwój życia kulturalnego w planie trzyletnim wydzielone zostaną sumy na podniesienie produkcji wydawniczej i na rekonstrukcję bibliotek.

680-48—K.